

І. В. Шпекторенко*

ІНФОРМАЦІЙНЕ СУСПІЛЬСТВО І ДЕРЖАВНА СЛУЖБА

Важливими напрямками досліджень у галузі “Державне управління” стали інформаційне забезпечення роботи державних органів влади та безперервна освіта державних службовців, її дистанційні форми. Це обумовлено насамперед тим, що основним об’єктом інформаційного суспільства стала інформація. Без неї не можливе не лише існування суспільства, а й державне управління процесами, які в ньому відбуваються.

Питанню інформаційного розвитку та забезпечення державної служби присвятили свої наукові праці чимало українських вчених: Г. Почепцов, С. Чукут, С. Булега, Н. Давидова, Т. Пахомова, К. Старев, Т. Кузнякова, Ю. Машкаров, О. Мошак. Чимало з них має цікаві теоретичні підходи, практичні і корисні пропозиції, які вже працюють у державному управлінні країни. Відкритість влади, розширення демократичних засад її розвитку, конституційна та політична реформа, яка сприятиме активнішому залученню населення до вироблення державно-управлінських рішень, вимагають від вчених постійного вдосконалення теоретико-методологічних і практичних засад функціонування системи інформаційного забезпечення влади.

Водночас ми повинні говорити не тільки про ефективне використання інформації, а й про її захист. Взаємний вплив державного управління (державної служби) та інформації — очевидний, має і матиме тенденцію до взаємного паралельного розвитку. На разі не можна абсолютно точно встановити напрям і зміст цієї взаємодії навіть найближчим часом.

Метою статті є аналіз ключових питань входження державної служби України у світовий інформаційний простір. Цей процес стосується майже всіх функцій державного управління: загальних (адміністративно-політичних, економічних, соціальних, культурно-освітніх) та спеціальних (стратегічного планування, прийняття управлінських рішень, організації діяльності, контрольних).

Завданнями статті є оцінка зміни парадигми державного управління в інформаційному суспільстві; оцінка залежності ефективності державного управління від ступеня його інформатизованості; визначення специфіки використання інформації в умовах переходу України від парламентсько-президентської до президентсько-парламентської форми правління; аналіз підвищення ролі інформації в професійній освіті державних службовців та рівня інформаційної залежності діяльності державного службовця, ролі інформації в його самоосвіті. Зауважимо, що деякі питання, розглянуті у статті, мають дискусійний характер і вперше виносяться на обговорення.

Інформаційне або відкрите суспільство характеризується тим, що інформація виступає в ньому основним об’єктом. Її роль стає головною в усіх галузях життєдіяльності і впливає на всі напрямки суспільної та державної діяльності. Від її якості, вірогідності, оперативності отримання, якості обробки залежить багато рішень, які приймаються на самих різних щаблях суспільної ієрархії — від глави держави до пересічного громадянина.

Багаторівневість суспільної перебудови, яка триває в наші дні, в першу чергу, зачіпає такий важливі його інститути, як державне управління та державна служба. У зв’язку з цим важко не погодитися з думкою С. Булеги, який підкреслює, що “зусиль українських дослідників потребує зміна парадигми державного управління в інформаційному суспільстві”, а саме державне

© Шпекторенко І. В., 2006

* завідувачий методичним сектором Дніпропетровського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України, кандидат історичних наук, доцент

управління переходить із феномена цивілізації у феномен культури¹. Зауважимо, що культура може розглядатися у кількох аспектах: культури управлінської та особистої культури державного управління (службовця), комунікаційної культури всередині інституційної складової державної служби в цілому.

Якщо вплив державної служби поширюється на все суспільство і віддзеркалює абсолютно всі процеси, які в цьому суспільстві відбуваються, то йому притаманні ті ж зміни, які викликає поширення інформатизованості. Тим паче, що кадрову складову державного управління (служби) складають звичайні громадяни — носії та інтерпретатори інформації.

Визначальними функціями інформаційного забезпечення державної служби можна вважати наступні:

- *інформативна функція* — забезпечує поінформованість (рівень об'єктивних знань) суб'єктів місцевого самоврядування відповідно до їх знань, функцій, повноважень, інтересів;
- *організаційна функція* — спричинює розвиток політичної, правової культури;
- *управлінська функція* — регулювання відносин, що виникають у процесі здійснення управління в різних галузях, основа для підготовки, прийняття та реалізації управлінських рішень, контролю за їх виконанням тощо;
- *комунікативна функція* — встановлення зв'язків “взаємозалежності” у здійсненні завдань і функцій державного управління, поєднання інтересів усіх його суб'єктів².

Таким чином, функції інформаційного забезпечення стосуються всіх функцій державного управління і мають міцні тенденції до синтезу.

В умовах значного посилення інформаційного простору державний службовець, особливо який обіймає найвищі посади і має відношення до схвалення рішень, буде приймати невірні рішення, якщо вони будуть базуватися на неправильних знаннях. Інформація слугує основою підготовки законів країни, інших нормативних документів, поєднуючи тут переважно всі свої функції. Аби запобігти схваленню неправильних рішень, держава має створити альтернативні джерела інформації, які використовуються на державній службі; збільшити вільний доступ державних службовців до альтернативних інформаційних джерел; захистити ці джерела від розміщення в них неправдивої інформації; підключити системи професійного навчання державних службовців до цих джерел інформації.

Якісно зростає соціальна роль Інтернету. “Інтернет поступово надає все більше можливостей для “демасифікації” (термін Е. Тоффлера) соціальних комунікацій, оскільки на відміну від засобів масової інформації там кожен сам керує тим, якою інформацією скористатися³. Але державному управлінні керівник або виконавець не повинен мати законне право обирати лише необхідну йому інформацію. Це важко, але інформація, як правило, суб'єктивна, політизована, вибіркова. Вона вимагає дуже прискіпливого професійного аналізу якомога більшого, ширшого інформаційного потоку для вироблення вірного управлінського рішення. Необхідне залучення й зовнішнього інформаційного аудиту (експерти, партійні та громадські активісти та ін.).

Політизація державно-управлінських рішень із переходом України від парламентсько-президентської до президентсько-парламентської форми правління, політизуватиме державне управління, а значить, і сприятиме політизації (відбору лише певної, необхідної, забарвленої)

¹ Булега С. Електронний уряд. Впровадження сучасних інформаційних технологій у сферу державного управління // Актуальні теоретико-методологічні та організаційно-практичні проблеми державного управління: Матеріали науково-практичної конф. за міжнар. участю, Київ, 28 травня 2004 р.: У 2 т. / За заг. ред. В. І. Лугового, В. М. Князева. — К.: Вид-во НАДУ, 2004. — Т. 2. — С. 366.

² Кузнякова Т. В. Інформаційне забезпечення роботи державних органів // Актуальні проблеми державного управління та місцевого самоврядування: сучасний стан та перспективи регіонального розвитку: Матеріали щорічної наук.-практ. конф., 18 жовтня 2005 р. — Одеса: Вид-во ОРІДУ НАДУ, 2005. — С. 260.

³ Почепцов Г. Г., Чукут С. А. Інформаційна політика: Навч. посіб. — К.: Знання, 2006. — С. 15.

інформації, яка відбиратиметься політиками для схвалення певних державно-управлінських рішень, і до відповідної політизації вже схвалених рішень. Хоч із запровадженням найновіших технологій в управлінні комп'ютер бере на себе багато функцій, однак формування управлінських завдань, вибір вірних управлінських рішень залежатиме все рівно від конкретної людини чи групи осіб. Інформаційна політика держави має спрямовуватися на те, щоб межі політизації державно-управлінських рішень не виходили за межі державних інтересів України, включаючи інтереси професійної підготовки державних службовців та її зміст.

На певному етапі проходження інформації в урядових структурах можливе її викривлення, приховування одних фактів та фальсифікація інших⁴. А така фальсифікація є однією з причин корупції. Контроль за інформацією, її перевірка набуватиме хоч і іншого змісту, але роль її зростатиме разом із зростанням частки інформаційних технологій у державному управлінні.

Альтернативний вибір інформації більш придатний у системі професійного навчання державних службовців, оскільки альтернативність навчання є одним із найголовніших принципів безперервної освіти державного службовця. Дистанційна освіта, що базується на сучасних інформаційних технологіях, є одним із джерел підвищення ефективності системи безперервної освіти державних службовців, сприяє інформатизації суспільства і входженню України у світовий інформаційний простір. Розвиток дистанційної освіти перестав бути внутрішньою справою окремих країн, а сучасні принципи дистанційної освіти покладені в основу багатьох міжнародних програм. Вільний доступ до необхідної інформації якісно збільшить віддачу самоосвіти державного службовця, зробить ефективнішим його стажування як у період перебування у кадровому резерві, так і в період кар'єрного зростання.

Важливість оперативного спілкування державних службовців в умовах комп'ютеризації та інформатизації не раз підкреслювалась ученими. Головним результатом цієї роботи стане прорив інтелектуальної ізоляції, в якій працює переважна більшість державних службовців країни.

Інформатизація вносить нову якість і в поняття публічності державної служби. Вона стає більш зрозумілою для громадян і виборців, а відкритість і публічність влади в перспективі може замінити систему контролю, особливо зовнішнього. Адже вчені й зараз говорять про залежність процесів стабілізації/дестабілізації сучасних держав від того чи іншого функціонування їх інформаційних структур⁵.

Перешкоджають прискореній інформатизації державної служби та системи професійної освіти управлінців незадовільна комп'ютеризація робочих місць державних службовців, слабка комп'ютерна грамотність державних службовців, низький рівень оволодіння ними іноземними мовами.

Виконавчі органи влади повинні мати у підрозділах сучасні ЕОМ з ліцензованим базовим програмним забезпеченням, мати локальну комп'ютерну мережу та відомчу цифрову АТС; вихід у глобальну комп'ютерну мережу Інтернет; наявність "домашньої" сторінки у міжнародній інформаційній мережі Інтернет; наявність спеціалізованих продуктів, зокрема системи управління базами даних.

Важливим є розширення можливостей Міжрегіональної інформаційно-освітньої мережі (МІОМ) в Україні, яка надасть більше можливостей для використання необхідних місцевих і світових інформаційних ресурсів, у тому числі ресурсів дистанційного навчання, які допоможуть вирішенню сучасних і стратегічних завдань державного управління і державної служби нашої країни.

"Інформаційний простір України поки що не дає той тип інформаційного простору, який здатний виконати принципово нові для нас суспільні завдання"⁶.

⁴ Булега С. Електронний уряд. Впровадження сучасних інформаційних технологій у сферу державного управління // Актуальні теоретико-методологічні та організаційно-практичні проблеми державного управління: Матеріали наук.-практ. конф. за міжнар. участю, Київ, 28 травня 2004 р.: У 2 т. / За заг. ред. В. І. Лугового, В. М. Князева. — К.: Вид-во НАДУ, 2004. — Т. 2. — С. 366.

⁵ Почепцов Г. Г., Чукут С. А. Інформаційна політика: Навч. посіб. — К.: Знання, 2006. — С. 12.

⁶ Там само. — С. 28.

Реформування державної служби відбувається в Україні без відповідної інформаційної підготовки, як, зрештою, й інші реформи: політична, конституційна, адміністративно-територіальна. Це призводить лише до негативних наслідків у масовій свідомості громадян України, так і для процесів державотворення в цілому.

Публічність державної влади (служби) не повинна переходити межі державних таємниць, (професійних таємниць певних посад державних службовців). Політизація схвалення державно-управлінських рішень призведе до залучення великої частини політиків до державних справ. Але законодавче забезпечення збереження державної таємниці та спеціальних знань політиками, які пішли у відставку з державної служби, важливе питання інформаційної безпеки України.

Потрібне ресурсне забезпечення інформатизації, визначення відповідального органу з її запровадження та будова організаційної структури управління процесом інформатизації державної служби, підтримка регіонального розвитку її мережі. Отже, саме через ці питання ми повинні розглядати перспективу виходу України на зовнішні інформаційні мережі і говорити не лише про інформаційне суспільство, а й про місце у ньому державного управління і державної служби.

Перспективними для подальшого наукового дослідження проблеми є зміни у роботі органів влади за умов впровадження і розвитку інформаційно-аналітичних центрів і мереж, обчислювальних та автоматизованих систем, комплексів інформаційних технологій для збору, зберігання, аналізу та обробки інформації з метою інформаційно-аналітичної підтримки прийняття рішень. Для різних гілок влади, як і для різних рівнів вертикалі влади будуть свої специфічні вимоги до рівня узагальнення, просторового співвіднесення, терміну актуалізації, стандарту обробки та зберігання даних⁷. Важливими є питання інформатизації професійного навчання державних службовців в умовах запровадження безперервної освіти та її дистанційних форм.

*Стаття рекомендована кафедрою філософії, соціології державного управління
Дніпропетровського регіонального інституту державного управління
Національної академії державного управління при Президентові України
(протокол № 20 від 12 квітня 2006 року)*

⁷ Давидова Н. В. Інформація та інформатизація органів місцевого самоврядування в Україні (регіональний аспект) // Актуальні проблеми державного управління та місцевого самоврядування: сучасний стан та перспективи регіонального розвитку: Матеріали щорічної наук.-практ. конф. 18 жовтня 2005 р. — Одеса: Вид-во ОРІДУ НАДУ, 2005. — С. 189.